



VOOR DE LEERKRACHT

Inleiding over de vogels

Maak kennis met algemene tuinvogels

Vogelbescherming Nederland organiseert de Tuinvogeltelling voor Scholen. Leer de vogels rondom je school kennen, tel hoeveel er zijn en doe mee aan belangrijk onderzoek naar vogels!

Dit werkblad is onderdeel van een reeks werkbladen over vogels rondom school. Kijk op **www.tuinvogeltelling.nl/scholen** voor alle werkbladen en informatie over de Tuinvogeltelling voor Scholen.



Winterkoning

KERNDOEL 40

De leerlingen leren in de eigen omgeving veel voorkomende planten en dieren te onderscheiden en te benoemen en leren hoe ze functioneren in hun omgeving.

Doel: leerlingen leren algemene vogels herkennen, hun voedselvoorkeuren, hun nestvoorkeuren en een aantal weetjes over de vogels.

Tijd: per vogel maximaal 15 minuten

Voorbereiding & benodigdheden:

Deze inleiding bevat voldoende informatie om een aantal algemene tuinvogels te leren herkennen. Desgewenst kun je de inleidingen aanvullen met informatie uit de online vogelgids van Vogelbescherming Nederland: **www.vogelbescherming.nl/vogelgids**, met youtube filmpjes over de vogels, of met informatie uit naslagwerken.

Instructie

Herken algemene tuinvogels met deze inleiding. De vogels staan op alfabetische volgorde. Op de website van de Tuinvogeltelling voor Scholen kun je zien op welke plek in de top-10 de vogels in de afgelopen jaren stonden. In deze inleiding vind je meer informatie over:

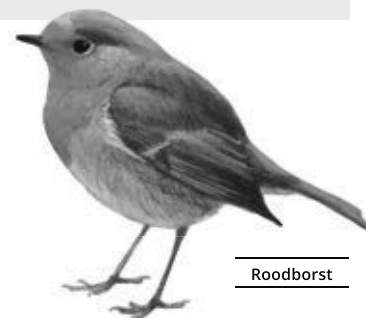
- ekster
- houtduif
- huismus
- kauw
- koolmees
- merel
- pimpelmees
- spreeuw
- turkse tortel
- vink
- zwarte kraai

Meer weten over vogels die hier niet behandeld worden? Op de website van Vogelbescherming Nederland vind je een uitgebreide vogelgids, met veel afbeeldingen, geluiden en informatie: **www.vogelbescherming.nl/vogelgids**.

TIP



Leuk voor kringgesprekken



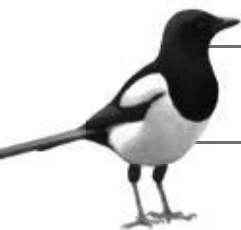
Roodborst



Merel



INLEIDING



Ekster

TIP

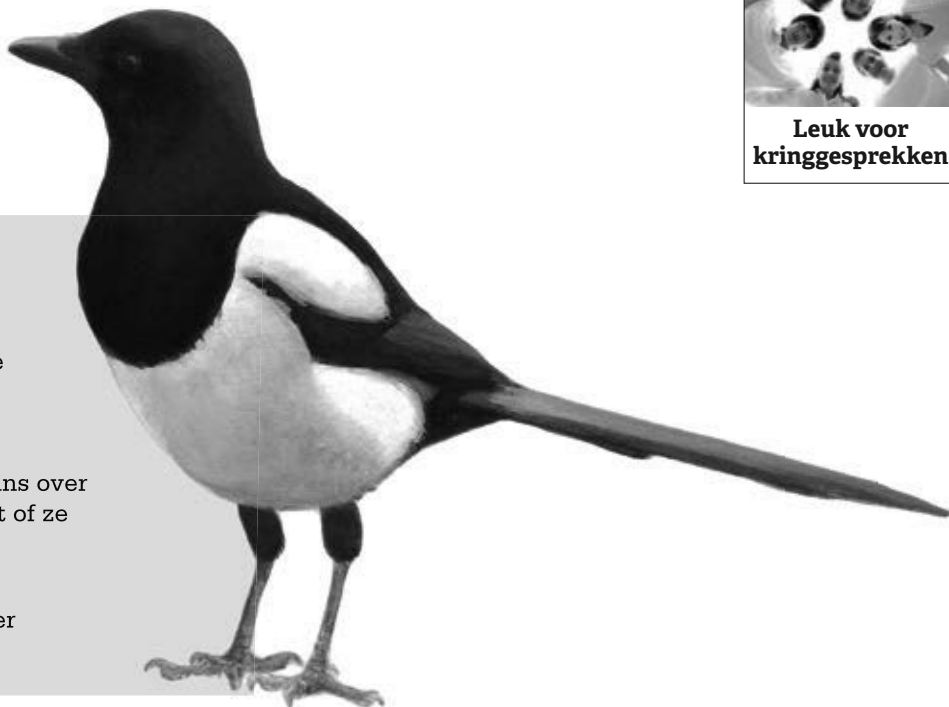


Leuk voor
kringgesprekken



Herkennen

- Eksters zijn grote, zwart-witte vogels met een lange staart.
- Hij is ongeveer 45 cm groot.
- Als je goed kijkt, zie je een glans over de veren. Hierdoor lijkt het net of ze verschillende kleuren hebben. Zoals bij een zeepbel.
- Mannetjes en vrouwtjes zien er hetzelfde uit.



Voedsel

Eksters eten eigenlijk alles: insecten en hun larven, zaden, bessen, maar ook dode beesten en jonge vogels. Etensoverblijfselen van mensen vinden ze ook lekker.

De ekster komt bijna overal voor, omdat hij veel verschillende dingen eet. Insecten vindt hij in weilanden, parken en in tuinen. Dode beesten vindt hij vaak aan de rand van de weg.



Nest

De ekster maakt zijn nest in de vork van grote, hoge bomen. Maar soms ook in heggen of struiken.

Het nest is groot en rond. De bovenkant van het nest is helemaal dicht. Het nest bestaat uit takjes, modder en klei.



Leuke eksterweetjes

- Eksters zijn heel nieuwsgierig! Vooral glimmende dingen vinden ze interessant.
- Andere vogels zoals torenvalken en ransuilen gebruiken oude eksternesten om zelf een nest in te maken. Dat scheelt zelf klussen.
- Ekster communiceren met hun staart. De baas van de groep herken je doordat hij zijn staart het hoogste houdt.



INLEIDING



Houtduif

TIP

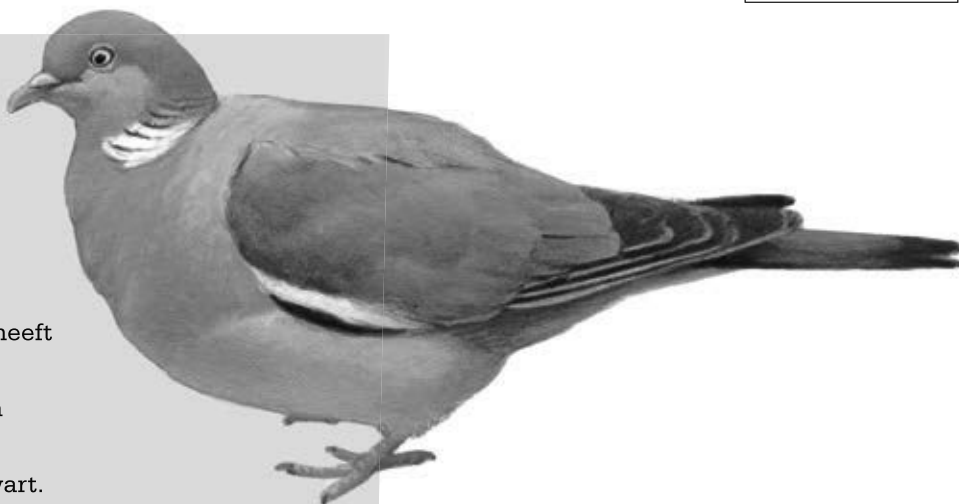


Leuk voor
kringgesprekken



Herkennen

- De houtduif heeft een grijs-paarse kop en een grijs-roze borst.
- De rug en vleugels zijn grijs.
- Zijn nek is groengrijs. Hierop heeft hij een witte vlek.
- De houtduif is tussen de 38 en 43 cm groot.
- Het einde van zijn staart is zwart.



Voedsel

Houtduiven eten zaden, peulvruchten, blad en bessen. Houtduiven zoeken eten in parken, bossen en in tuinen, maar ook in weilanden.



Nest

Houtduiven bouwen hun nest op instabiele plekken, zoals op het einde van een tak. Het nest is rond en slordig. Het nest maken ze van takken en stro.



Leuke houtduifweetjes

- De houtduif is de grootste duivensoort van West-Europa.
- Houtduiven hebben hun ogen aan de zijkant. Hierdoor kunnen ze 360 graden zien! Wij kunnen maar 180 graden zien. Wij moeten een rondje draaien om net zoveel te zien.
- Houtduiven hebben een zesde zintuig, ze kunnen namelijk het magnetische veld van de aarde waarnemen met een orgaan dat boven hun snavel zit.



INLEIDING



Huismus

TIP



Leuk voor
kringgesprekken



Herkennen

- Huismussen zijn van boven bruin en van onderen grijs.
- Huismussen zijn tussen de 14 en 16 cm groot.
- Ze hebben een dikke snavel.
- Het vrouwtje heeft een lichtbruine en het mannetje een zwarte snavel.
- Het mannetje heeft een grijze pet en een zwarte keel.



Voedsel

Huismussen eten heel veel zaden. Maar ook bessen, bloemknoppen en insecten. Ze eten ook brood, net als wij. Jonge huismussen eten insecten en spinnen. Huismussen vind je in de buurt van mensen. Sommige mensen voeren de huismussen bij met zaden. Daar zijn ze namelijk dol op! Bij mensen vinden ze ook brood. Insecten zoeken ze in bomen en struiken. Soms proberen ze insecten uit de lucht te vangen!



Nest

Nesten van huismussen vind je onder dakpannen, en in gaten en kieren van gebouwen, soms in boomholtes en nestkasten. Het nest is een beetje slordig in elkaar gevlochten, met een ronde vorm.

Het wordt gemaakt van takken, stro, veren, pluisjes en dierenharen. Huismussen houden van gezelligheid. Ze maken hun nesten dicht bij elkaar in de buurt.



Leuke huismusweetjes

- Hoe dominanter het mannetje, des te groter is zijn zwarte keelvlak.
- De huismus is de meest getelde vogel tijdens de Nationale Tuinvogeltelling. Het gaat slecht met de huismus. Hij staat op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels. Daarom moeten we samen zorgen dat de huismus blijft bestaan.
- Alle huismuspaartjes in een kolonie (grote groep vogels) krijgen bijna tegelijkertijd hun jongen.
- De huismus blijft het hele jaar in Nederland.
- Een huismus is een echt familiedier! Hij blijft altijd in hetzelfde gebied. Soms zelfs in dezelfde tuin als waar hij geboren werd.
- De huismus is ook een zangvogel! Hij zingt "tjilp, tjilp".



INLEIDING



Kauw

TIP



Leuk voor
kringgesprekken



Herkennen

- Kauwen zijn grote vogels met lichte ogen.
- Kauwen hebben zwarte veren, met een lichtgrijze kop en nek.
- Ze zijn tussen 30 en 34 cm groot.
- Kauwen hebben een zwarte, korte snavel en donkere poten.
- Mannetjes en vrouwtjes zien er hetzelfde uit.



Voedsel

Kauwen zijn alleseters. Dit betekent dat de vogel dieren en planten eet. Ze eten insecten, knoppen van planten en zaden. Ze eten ook onze etensresten op, zoals patat en brood. In de weilanden zie je ze vaak op de grond naar kleine dieren zoeken.



Nest

Kauwen maken hun nest in gaten in een boom, maar soms ook in nestkasten die voor uilen gemaakt zijn. Ook broeden ze veel onder daken en in schoorstenen. Het nest van kauwen is rommelig en rond, en het bestaat uit takken en wat gras.



Leuke kauwenweetjes

- Een kauwenpaartje blijft hun hele leven bij elkaar.
- Kauwen kunnen wel 16 jaar oud worden.
- Kauwen zijn de kleinste kraaiachtigen in Nederland. Ze zijn familie van kraaien, eksters en raven.



INLEIDING



Koolmees

TIP



Leuk voor
kringgesprekken



Herkennen

- Koolmezen hebben een gele borst en een groene rug.
- De vleugels zijn grijs-blauw.
- De kop van de koolmees is zwart met grote witte wangen. Een koolmees herken je aan de zwarte streep over zijn borst. Dit lijkt op een stropdas.
- De koolmees is tussen de 13 en 15 cm groot en heeft een zwarte, dunne snavel.
- Mannetjes en vrouwtjes lijken op elkaar, alleen de stropdas van het mannetje is breder.



Voedsel

Koolmezen eten veel rupsen en andere kleine insecten in de zomer. In de winter eten ze zaden en vetbollen. Koolmezen zoeken hun eten overal: in tuinen van mensen, in bossen en in parken.



Nest

Koolmezen maken hun nesten meestal in nestkasten. Mensen hangen deze voor de vogels op. Maar ze maken hun nesten ook in gaten in de boom. Het nest is rond en gevlochten. Het nest maken ze van bladeren en mos. Maar ook van haren, veren en ander zacht materiaal.



Leuke koolmeesweetjes

- Koolmezen in de stad zingen hogere tonen dan koolmezen in het bos. Anders komen ze niet boven het geluid van de stad uit.
- Het vrouwtje legt wel 8 tot 10 eieren voordat ze begint met broeden. Ze leggen zoveel eieren omdat koolmezen niet lang leven. Daarom moeten ze veel jongen krijgen.
- In de winter komen er koolmezen uit Oost-Europa bij ons overwinteren. Misschien heb je wel veel meer koolmezen in je tuin zitten dan in de zomer?! Tel ze maar eens. Deze Oost-Europese koolmezen trekken vroeg in het voorjaar ook weer terug. Onze Nederlandse koolmezen zijn meestal standvogels, dat betekent dat ze hier blijven.



INLEIDING



Merel

TIP

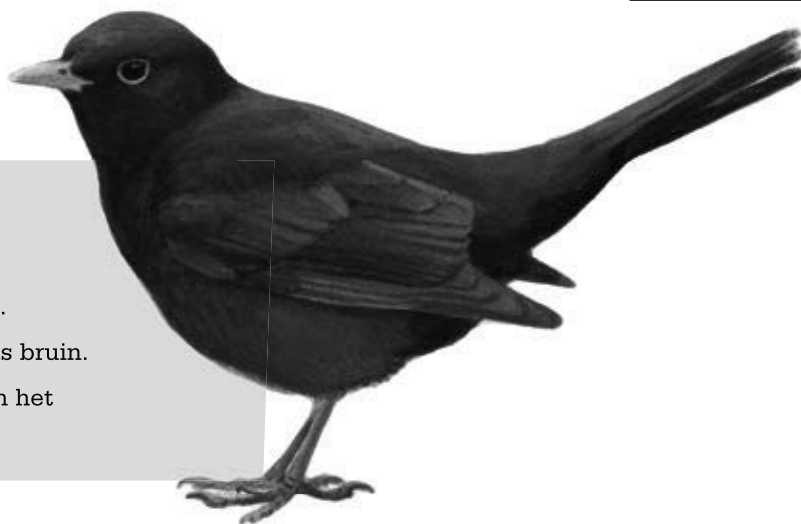


Leuk voor
kringgesprekken



Herkennen

- De merel is tussen de 23 en 29 cm groot.
- Het mannetje is zwart en het vrouwtje is bruin.
- Het mannetje heeft een oranje snavel en het vrouwtje een bruine snavel.



Voedsel

Merels eten vooral wormen, insecten, bodemdieren en bessen. Merels zoeken overal hun eten, bijvoorbeeld in tuinen van mensen en in het bos. Je ziet ze vaak in het gras naar wormen zoeken. Soms hoor je ze tussen de bladeren ritselen, op zoek naar voedsel.



Nest

Merels maken nesten in heggen, struiken en lage bomen. In de stad maken merels soms een nest op rare plekken. Zoals in een raamkozijn of een dakgoot. Het nest is rond met een diep holletje. Het is een dik nest dat bestaat uit veel lagen. Merels maken hun nest van gras en mos. Ze gebruiken ook modder om het nest stevig te maken. Over de modder leggen merels veertjes of andere zachte dingen.



Leuke merelweetjes

- De eieren van de merel zijn groenblauw van kleur.
- Merels houden van zonnen. Ze zitten dan op de grond met hun vleugels wijd.
- Merels kiezen de gekste plekken uit om een nest te bouwen. Er is zelfs een keer een merelnest op een bezem gevonden.



INLEIDING



Pimpelmees

TIP

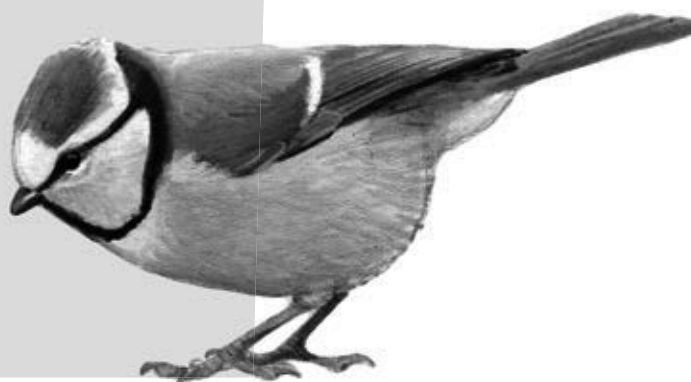


Leuk voor
kringgesprekken



Herkennen

- De pimpelmees heeft een blauw petje en een gele borst.
- De pimpelmees heeft een donkerblauwe sjaal om zijn nek.
- De vleugels zijn blauw en hun rug is groen.
- De pimpelmees is klein: tussen 10 en 12 cm.
- Hun snavel is kort en donker.
- Mannetjes en vrouwtjes zien er hetzelfde uit.



Voedsel

Pimpelmezen eten insecten, spinnen, bladluizen, nectar, zaden en pinda's. Pimpelmezen zie je in bossen en tuinen. Hier vinden ze allerlei voedsel in de struiken en bomen. In de winter komen ze graag in tuinen. Mensen hangen vetbollen op die ze lekker vinden.



Nest

Pimpelmezen maken hun nest in hopen in een boom of in nestkasten. Het nest is een beetje een rommelig kommetje. Ze maken het nest van mos, bladeren en takken. Maar ook van haren, veren en ander zacht materiaal.

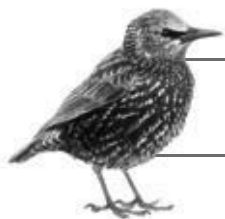


Leuke pimpelmeesweetjes

- Een pimpelmees weegt maar 9,5 gram. Dat is evenveel als een ansichtkaart!
- Pimpelmezen worden vaak maar 3 jaar oud.
- Pimpelmezen zijn slimme beestjes die dingen kunnen leren. Vroeger hadden de melkflessen een laagje zilverfolie in plaats van een dop. Omdat pimpelmezen slim en nieuwsgierig zijn, leerden ze hoe ze zilverfolie van de flessen af konden halen. Zo konden ze bij de room boven in de melkfles!



INLEIDING



Spreeuw

TIP

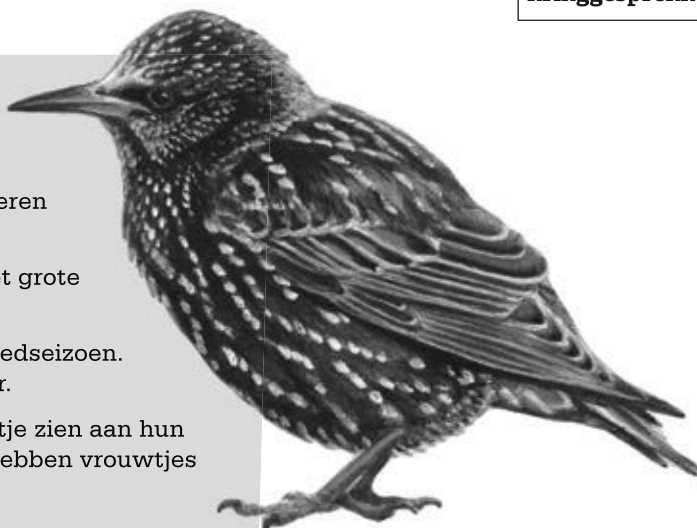


**Leuk voor
kringgesprekken**



Herkennen

- In het broedseizoen hebben spreeuwen zwarte veren met een blauw-paars-groene gloed.
- In de winter hebben spreeuwen zwarte veren met grote witte stippen.
- Ze hebben een spitse snavel die geel is in het broedseizoen. Buiten het broedseizoen wordt hun snavel donker.
- Je kunt de verschillen tussen mannetje en vrouwtje zien aan hun snavel: aan het begin van de snavel (bij de kop) hebben vrouwtjes een roze stukje en mannetjes een blauw stukje.



Voedsel

Spreeuwen eten insecten en insectenlarven. In de herfst en winter eten ze ook bessen. Je ziet ze in bossen, weilanden, maar ook in de buurt van mensen.



Nest

De spreeuw is een holenbroeder en broedt onder dakpannen, in bomen of in nestkasten. De basis is een ovaal nest. Ze maken de nesten van takken, hooi en stro, met aan de binnenkant veren, haren en andere zachte materialen.



Leuke spreeuwenweetjes

- Spreeuwen komen buiten de broedtijd samen om in grote aantallen bij elkaar te slapen. Op sommige plekken verzamelen meer dan een miljoen spreeuwen zich.
- Spreeuwen kunnen geweldig geluiden van andere vogels, kikkers en zoogdieren nadoen. En zelf mechanische geluiden zoals het fluitje van de conducteur.
- Ze voeren de jongen vooral emelten. Dit zijn de larven van de langpootmug.
- Een van de vreemdste plekken waar een spreeuwennest is gevonden was in Australië op de rug van een schaap!
- Het mannetje versiert het vrouwtje met een holte, waar hij een klein nest heeft gebouwd. Vindt het vrouwtje het nest mooi, dan maakt ze het nestje verder af! Teamwork hè?





INLEIDING



Turkse Tortel

TIP



Leuk voor
kringgesprekken



Herkennen

- De turkse tortel is een kleine, slanke duif met een lange staart en donkere ogen.
- Ze hebben lichtbeige, grijze veren, met een zwart-witte nekbands en een zwart-witte staart.
- De turkse tortel is tussen de 31 en 34 cm groot.
- Mannetjes en vrouwtjes zien er hetzelfde uit.



Voedsel

Turkse tortels eten graan, zaden en bessen. Dit vinden ze in tuinen, steden, bossen en parken.



Nest

Hun nest maken ze dicht tegen een stam van een boom of struik. In de stad maken ze ook nesten op luifels of zelfs op verkeerslichten. Het nest is simpel en slordig. Ze maken de nesten van takjes die los op elkaar liggen.



Leuke turkse tortelweetjes

- Turkse tortels zijn niet de beste nestenbouwers. Soms waait het nest weg of vallen er eieren of jongen door de dunne takjes heen.
- Voor 1950 kwamen er bijna geen turkse tortels voor in Nederland. Het eerste paartje broedde hier pas in 1950. Nu zijn er wel 100.000 paar turkse tortels in Nederland!



INLEIDING



Vink

TIP



Leuk voor kringgesprekken



Herkennen

- Vinken zijn stevige, kleine vogels, met twee witte strepen op de vleugels.
- De vink is tussen de 13 en 15 cm groot.
- Ze hebben een dikke, korte snavel voor het kraken van zaden.
- Het mannetje heeft een grijsblauw petje.
- De borst en de wangen van het mannetje zijn bruinrood.
- De rug is bruin met groen.
- De vleugels van het mannetje zijn zwart.
- Het vrouwtje is wat saaier. Zij is wat bruiner van kleur. Ze lijkt op een vrouwtje huismus.



Voedsel

Vinken eten zaden, noten, insecten en knoppen van planten. Zij zoeken hun voedsel in bomen en struiken en veel op de grond. Daar zoeken ze naar insecten en zaden. In de lente eten ze jonge bladknoppen. In de winter eten ze beukennoten.



Nest

Ze maken hun nest in de vork van een boomstam of tussen takken. Het nest is goed beschermt en wordt bedekt met mossen. Ze maken het nest van spinrag, veren en gras.



Leuke vinkenweetjes



- Vroeger vingen mensen vinken als huisdieren of om te gebruiken voor zangwedstrijden. Mensen vingen de vogels dan met netten of zelfs met lijnstokken
- Ken je dit spreekwoord? "Beter een vink geplukt dan ledig gezeten." Het betekent dat je beter een onbelangrijk klusje kunt doen dan helemaal niets.
- Vinken zingen niet, maar slaan: hun zang noemen we een "vinkenslag".



INLEIDING



Zwarte Kraai

TIP



Leuk voor
kringgesprekken



Herkennen

- Kraaien zijn grote vogels met donkere ogen.
- Kraaien zijn helemaal zwart. Ze lijken op kauwen, maar kraaien zijn groter en egaal zwart. Kauwen hebben lichte ogen en een lichtgrijze kop en nek.
- Ze zijn ongeveer 47 groot.
- Kraaien hebben een zwarte snavel en donkere poten.
- Mannetjes en vrouwtjes zien er hetzelfde uit.



Voedsel

Kraaien zijn alleseters: kadavers, zaden, noten, knoppen, insecten, zwerfafval, noem maar op. Ze ruimen de restjes die mensen achterlaten ook graag op.



Nest

Het nest wordt in een boom gemaakt, en bestaat uit een verzameling dunne twijgen en dikkere takken. Ze vlechten dat tot een groot nest in elkaar.



Leuke kraaienweetjes

- Paartjes hebben een sterke band: ze blijven het hele jaar bij elkaar.
- Kraaien die nog niet volwassen zijn, leven in groepen. Volwassen kraaien leven in paartjes.
- De zwarte kraaien die je in Nederland ziet, blijven het hele jaar in hetzelfde territorium.
- Kraaien zijn superslimme dieren! Net als andere kraaiachtigen gebruiken ze soms gereedschappen en kunnen ze op verschillende manieren met elkaar communiceren.
- Zwarte kraaien zijn net als andere kraaiachtigen familie van de zangvogels zoals koolmees en vink. Dat zou je niet zeggen als je hun gekras hoort!